

התייחסות לנושא הדיון

שחר בוקמן

עורך אקולוגיה וסביבה

תמר ברמן

טוקסיקולוגית ראשית לבריאות
וסביבה, משרד הבריאות

חיים רבינוביץ'

המכון למדעי הצמח וגנטיקה
בחקלאות ע"ש רוברט ה. סמית,
האוניברסיטה העברית בירושלים

גיא רילוב

רכז קשרי חוץ, הארגון לחקלאות
ביולוגית אורגנית בישראל; חקלאי
אורגני, חוות מקורה

דליק ווליניץ

מייסד העמותה לצרכנות אורגנית

חגית אולנובסקי

מומחית לניהול אתגרי בריאות
וסביבה - הפורום הישראלי לתזונה
בת קיימא (ע"ר)

ציטוט מומלץ

בוקמן ש. 2015. רב-שיח על
השפעות סביבתיות ובריאותיות של
חקלאות אורגנית ותוצרתה.
אקולוגיה וסביבה 6(1): 54.

האם נגזר על החקלאות האורגנית, שחלקה בשוק הצריכה של תוצרת טרייה בישראל הוא פחות מאחוז, להיות מורת דרך אידאולוגית, או שעל המדינה לקדם גידול בשיטות של חקלאות אורגנית ולעודד את צריכתה? | צילום: יואב לרמן

נושא הדיון

רב-שיח על השפעות סביבתיות ובריאותיות של

חקלאות אורגנית ותוצרתה

[שולחן הדינאים](#)

גיליון אביב 2015 / כרך 6 (1)

3 במאי, 2015

המהפכה הסביבתית והמהפכה הבריאותית חוללו שינויים רבים בדעת הקהל לגבי מזון – אופן גידולו (או ייצורו) ודפוסי צריכתו. בקרב אנשי הטבע ואנשי בריאות הציבור השתרשה ההבנה שלפרקטיקות הנהוגות בחקלאות יש השפעה על איכות המים, הקרקע והאוויר כמו גם על איכות התזונתית ועל השפעתו הבריאותית של המזון המגודל.

לאור שינויי תודעה אלה חלה התעוררות מחודשת של החקלאות האורגנית (שהייתה דפוס החקלאות המוכר לאדם עד לפני פחות ממאה שנים), הנשענת על ארבעה עקרונות^[1]:

- בריאות - ייצור מזון איכותי ללא שימוש בדשנים מינרליים, בחומרי הדברה סינתטיים, בתרופות לבעלי חיים ובתוספי מזון שעלולים להיות מזיקים.
- אקולוגיה - חקלאות אורגנית אמורה להתאים עצמה למחזורי הטבע ולאזן שבו, ללא ניצול הטבע, וזאת תוך שימוש במשאבים מקומיים, מחזור, שימוש מחדש וניהול יעיל של חומרים ואנרגיה.
- הגנות - חקלאות אורגנית אמורה להבטיח איכות חיים טובה לאדם, לתרום לעצמאות מזון, להפחית עוני, להבטיח את רווחתם של בעלי החיים ולהביא בחשבון את צורכי הדורות הבאים.
- זהירות - יש להימנע מסכנות משמעותיות שעלולות לנבוע מאימוץ טכנולוגיות חדשות שהשפעותיהן אינן ידועות.

כיום נתפסת החקלאות האורגנית, באופן שנדמה כמעט מובן מאליו, כחקלאות ידידותית לסביבה ולאדם. למעשה, כמובן שלכל פעילות חקלאית יש השפעה על הסביבה, אך זו של חקלאות אורגנית נתפסת כבעלת השפעה פחותה משל החקלאות הקונבנציונלית. האומנם? האם נגזר על החקלאות האורגנית, שחלקה בשוק צריכת תוצרת טרייה בישראל הוא פחות מאחוז, להיות מורת דרך אידאולוגית, או שעל המדינה לעודד גידול בשיטות של חקלאות אורגנית ואת צריכת תוצרתה?

ההשוואה בין ההשפעות של החקלאות הקונבנציונלית לבין השפעותיה של החקלאות האורגנית יכולה להיעשות במספר מישורים, כגון: הישגות חומרי הדברה בסביבה ובמזון, תמיכה במגוון מינים, שינוי בתכונות הקרקע, היקף שטחי הקרקע הנדרשים לגידול, שחרור דשנים למי התהום, איכות המזון.

בשולחן הדינאים שלפניכם בחרנו להעמיק בסוגיה זו, על-ידי מתן במה לעמדות מומחים שונים המבוססות על רקע מקצועי שונה. אנו מקווים שהדיון יקדם בחינה ביקורתית של הפרקטיקות החקלאיות הנהוגות הן בחקלאות האורגנית הן בחקלאות הקונבנציונלית, וזאת לטובת המשך שיפור החקלאות בישראל, לטובת איכות הסביבה ולמען בריאות הציבור.

מקורות

1. International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM). 2008. Principles of organic agriculture – Preamble

בצלחת ובגוף – חשיפה לשאריות חומרי הדברה בירקות ובפירות

תמר ברמן

טוקסיקולוגית ראשית לבריאות וסביבה, משרד הבריאות

חקלאות אורגנית אמורה להתאים את עצמה למחזורי הטבע ולאיוון שבו | צילום מאתר פליקר

המהפכה הסביבתית והמהפכה הבריאותית חוללו שינויים רבים בדעת הקהל לגבי מזון – אופן גידולו (או ייצורו) ודפוסי צריכתו. בקרב אנשי הטבע ואנשי בריאות הציבור השתרשה ההבנה שלפרקטיקות הנהוגות בחקלאות יש השפעה על איכות המים, הקרקע והאוויר כמו גם על איכות התזונתית ועל השפעתו הבריאותית של המזון המגודל.

לאור שינויי תודעה אלה חלה התעוררות מחודשת של החקלאות האורגנית (שהייתה דפוס החקלאות המוכר לאדם עד לפני פחות ממאה שנים), הנשענת על ארבעה עקרונות^[1]:

- בריאות - ייצור מזון איכותי ללא שימוש בדשנים מינרליים, בחומרי הדברה סינתטיים, בתרופות לבעלי חיים ובתוספי מזון שעלולים להיות מזיקים.
- אקולוגיה - חקלאות אורגנית אמורה להתאים עצמה למחזורי הטבע ולאיוון שבו, ללא ניצול הטבע, וזאת תוך שימוש במשאבים מקומיים, מחזור, שימוש מחדש וניהול יעיל של חומרים ואנרגיה.
- הוגנות - חקלאות אורגנית אמורה להבטיח איכות חיים טובה לאדם, לתרום לעצמאות מזון, להפחית עוני, להבטיח את רווחתם של בעלי החיים ולהביא בחשבון את צורכי הדורות הבאים.
- זהירות - יש להימנע מסכנות משמעותיות שעלולות לנבוע מאימוץ טכנולוגיות חדשות שהשפעותיהן אינן ידועות.

כיום נתפסת החקלאות האורגנית, באופן שנדמה כמעט מובן מאליו, כחקלאות ידידותית לסביבה ולאדם. למעשה, כמובן שלכל פעילות חקלאות יש השפעה על הסביבה, אך זו של חקלאות אורגנית נתפסת כבעלת השפעה פחותה משל החקלאות הקונבנציונלית. האומנם? האם נגזר על החקלאות האורגנית, שחלקה בשוק צריכת תוצרת טרייה בישראל הוא פחות מאחוז, להיות מורת דרך אידאולוגית, או שעל המדינה לעודד גידול בשיטות של חקלאות אורגנית ואת צריכת תוצרתה?

ההשוואה בין ההשפעות של החקלאות הקונבנציונלית לבין השפעותיה של החקלאות האורגנית יכולה להיעשות במספר מישורים, כגון: הישגיות חומרי הדברה בסביבה ובמזון, תמיכה במגוון מינים, שינוי בתכונות הקרקע, היקף שטחי הקרקע הנדרשים לגידול, שחרור דשנים למי התהום, איכות המזון.

בשולחן הדיונים שלפניכם בחרנו להעמיק בסוגיה זו, על-ידי מתן במה לעמדות מומחים שונים המבוססות על רקע מקצועי שונה. אנו מקווים שהדיון יקדם בחינה ביקורתית של הפרקטיקות החקלאיות הנהוגות הן בחקלאות האורגנית הן בחקלאות הקונבנציונלית, וזאת לטובת המשך שיפור החקלאות בישראל, לטובת איכות הסביבה ולמען בריאות הציבור.

פורסם במסגרת הדיון: [רב-שיח על השפעות סביבתיות ובריאותיות של חקלאות אורגנית ותוצרתה](#)

טבעי זה לאו דווקא בריא – תלוי מה ומאיפה

חיים רבינוביץ'

מכון למדעי הצמח וגנטיקה בחקלאות ע"ש רוברט ה. סמית, האוניברסיטה העברית בירושלים

האויבים הטבעיים הרבים של התות מחייבים התמודדות עם המזיקים באמצעות חומרי הדברה סינטטיים או לחילופין באמצעות הדברה ביולוגית (פיזור טורפים ואויבים טבעיים, כגון צרעות טפיליות) | צילום מאתר פליקר

המהפכה הסביבתית והמהפכה הבריאותית חוללו שינויים רבים בדעת הקהל לגבי מזון – אופן גידולו (או ייצורו) ודפוסי צריכתו. בקרב אנשי הטבע ואנשי בריאות הציבור השתרשה ההבנה שלפרקטיקות הנהוגות בחקלאות יש השפעה על איכות המים, הקרקע והאוויר כמו גם על איכות התזונתית ועל השפעתו הבריאותית של המזון המגודל.

לאור שינוי תודעה אלה חלה התעוררות מחודשת של החקלאות האורגנית (שהייתה דפוס החקלאות המוכר לאדם עד לפני פחות ממאה שנים), הנשענת על ארבעה עקרונות^[1]:

- בריאות - ייצור מזון איכותי ללא שימוש בדשנים מינרליים, בחומרי הדברה סינטטיים, בתרופות לבעלי חיים ובתוספי מזון שעלולים להיות מזיקים.
- אקולוגיה - חקלאות אורגנית אמורה להתאים עצמה למחזורי הטבע ולאיוון שבו, ללא ניצול הטבע, וזאת תוך שימוש במשאבים מקומיים, מחזור, שימוש מחדש וניהול יעיל של חומרים ואנרגיה.
- הוגנות - חקלאות אורגנית אמורה להבטיח איכות חיים טובה לאדם, לתרום לעצמאות מזון, להפחית עוני, להבטיח את רווחתם של בעלי החיים ולהביא בחשבון את צורכי הדורות הבאים.
- זהירות - יש להימנע מסכנות משמעותיות שעלולות לנבוע מאימוץ טכנולוגיות חדשות שהשפעותיהן אינן ידועות.

כיום נתפסת החקלאות האורגנית, באופן שנדמה כמעט מובן מאליו, כחקלאות ידידותית לסביבה ולאדם. למעשה, כמובן שלכל פעילות חקלאית יש השפעה על הסביבה, אך זו של חקלאות אורגנית נתפסת כבעלת השפעה פחותה משל החקלאות הקונבנציונלית. האומנם? האם נגזר על החקלאות האורגנית, שחלקה בשוק צריכת תוצרת טרייה בישראל הוא פחות מאחוז, להיות מורת דרך אידאולוגית או שעל המדינה לעודד גידול בשיטות של חקלאות אורגנית ואת צריכת תוצרתה?

ההשוואה בין ההשפעות של החקלאות הקונבנציונלית לבין השפעותיה של החקלאות האורגנית יכולה להיעשות במספר מישורים, כגון: הישגות חומרי ההדברה בסביבה ובמזון, תמיכה במגוון מינים, שינוי בתכונות הקרקע, היקף שטחי הקרקע הנדרשים לגידול, שחרור דשנים למי התהום, איכות המזון.

בשולחן הדיונים שלפניכם בחרנו להעמיק בסוגיה זו, על-ידי מתן במה לעמדות מומחים שונים המבוססות על רקע מקצועי שונה. אנו מקווים שהדיון יקדם בחינה ביקורתית של הפרקטיקות החקלאיות הנהוגות הן בחקלאות האורגנית הן בחקלאות הקונבנציונלית, וזאת לטובת המשך שיפור החקלאות בישראל, לטובת איכות הסביבה ולמען בריאות הציבור.

פורסם במסגרת הדין: רב-שיח על השפעות סביבתיות ובריאותיות של חקלאות אורגנית ותוצרתה

"בהתחלה יתעלמו ממך, אחר כך יצחקו ממך, אחר כך יילחמו בך, ובסוף תנצח"

גיא רילוב

רכז קשרי חוץ, הארגון לחקלאות ביולוגית אורגנית בישראל; חקלאי אורגני, חוות מקורה

בחקלאות אורגנית נדרשת עבודת כפיים מרובה | צילום מאתר פליקר

המהפכה הסביבתית והמהפכה הבריאותית חוללו שינויים רבים בדעת הקהל לגבי מזון – אופן גידולו (או ייצורו) ודפוסי צריכתו. בקרב אנשי הטבע ואנשי בריאות הציבור השתרשה ההבנה שלפרקטיקות הנהוגות בחקלאות יש השפעה על איכות המים, הקרקע והאוויר כמו גם על איכותו התזונתית ועל השפעתו הבריאותית של המזון המגודל.

לאור שינויי תודעה אלה חלה התעוררות מחודשת של החקלאות האורגנית (שהייתה דפוס החקלאות המוכר לאדם עד לפני פחות ממאה שנים), הנשענת על ארבעה עקרונות^[1]:

- בריאות - ייצור מזון איכותי ללא שימוש בדשנים מינרליים, בחומרי הדברה סינתטיים, בתרופות לבעלי חיים ובתוספי מזון שעלולים להיות מזיקים.
- אקולוגיה - חקלאות אורגנית אמורה להתאים עצמה למחזורי הטבע ולאיוון שבו, ללא ניצול הטבע, וזאת תוך שימוש במשאבים מקומיים, מחזור, שימוש מחדש וניהול יעיל של חומרים ואנרגיה.
- הוגנות - חקלאות אורגנית אמורה להבטיח איכות חיים טובה לאדם, לתרום לעצמאות מזון, להפחית עוני, להבטיח את רווחתם של בעלי החיים ולהביא בחשבון את צורכי הדורות הבאים.
- זהירות - יש להימנע מסכנות משמעותיות שעלולות לנבוע מאימוץ טכנולוגיות חדשות שהשפעותיהן אינן ידועות.

כיום נתפסת החקלאות האורגנית, באופן שנדמה כמעט מובן מאליו, כחקלאות ידידותית לסביבה ולאדם. למעשה, כמובן שלכל פעילות חקלאות יש השפעה על הסביבה, אך זו של חקלאות אורגנית נתפסת כבעלת השפעה פחותה משל החקלאות הקונבנציונלית. האומנם? האם נגזר על החקלאות האורגנית, שחלקה בשוק צריכת תוצרת טרייה בישראל הוא פחות מאחוז,

להיות מורת דרך אידאולוגית, או שעל המדינה לעודד גידול בשיטות של חקלאות אורגנית ואת צריכת תוצרתה?

ההשוואה בין ההשפעות של החקלאות הקונבנציונלית לבין השפעותיה של החקלאות האורגנית יכולה להיעשות במספר מישורים, כגון: הישגיות חומרי ההדברה בסביבה ובמזון, תמיכה במגוון מינים, שינוי בתכונות הקרקע, היקף שטחי הקרקע הנדרשים לגידול, שחרור דשנים למי התהום, איכות המזון.

בשולחן הדיונים שלפניכם בחרנו להעמיק בסוגיה זו, על-ידי מתן במה לעמדות מומחים שונים המבוססות על רקע מקצועי שונה. אנו מקווים שהדיון יקדם בחינה ביקורתית של הפרקטיקות החקלאיות הנהוגות הן בחקלאות האורגנית הן בחקלאות הקונבנציונלית, וזאת לטובת המשך שיפור החקלאות בישראל, לטובת איכות הסביבה ולמען בריאות הציבור.

פורסם במסגרת הדיון: [רב-שיח על השפעות סביבתיות ובריאותיות של חקלאות אורגנית ותוצרתה](#)

חקלאות אורגנית כשמורת טבע

דליק ווליניץ

מייסד העמותה לצרכנות אורגנית

שדה אורגני שנשתלו בו מספר גידולים זה לצד זה. תפיסת הרב-חקלאות (פוליקולטורה) מנסה לחקות את המערכת האקולוגית הטבעית | צילום: דויד סילבר

המהפכה הסביבתית והמהפכה הבריאותית חוללו שינויים רבים בדעת הקהל לגבי מזון – אופן גידולו (או ייצורו) ודפוסי צריכתו. בקרב אנשי הטבע ואנשי בריאות הציבור השתרשה ההבנה שלפרקטיקות הנהוגות בחקלאות יש השפעה על איכות המים, הקרקע והאוויר כמו גם על איכותו התזונתית ועל השפעתו הבריאותית של המזון המגודל.

לאור שינויי תודעה אלה חלה התעוררות מחודשת של החקלאות האורגנית (שהייתה דפוס החקלאות המוכר לאדם עד לפני פחות ממאה שנים), הנשענת על ארבעה עקרונות^[1]:

- בריאות - ייצור מזון איכותי ללא שימוש בדשנים מינרליים, בחומרי הדברה סינתטיים, בתרופות לבעלי חיים ובתוספי מזון שעלולים להיות מזיקים.
- אקולוגיה - חקלאות אורגנית אמורה להתאים עצמה למחזורי הטבע ולא יזון שבו, ללא ניצול הטבע, וזאת תוך שימוש במשאבים מקומיים, מחזור, שימוש מחדש וניהול יעיל של חומרים ואנרגיה.
- הוגנות - חקלאות אורגנית אמורה להבטיח איכות חיים טובה לאדם, לתרום לעצמאות מזון, להפחית עוני, להבטיח את רווחתם של בעלי החיים ולהביא בחשבון את צורכי הדורות הבאים.
- זהירות - יש להימנע מסכנות משמעותיות שעלולות לנבוע מאימוץ טכנולוגיות חדשות שהשפעותיהן אינן ידועות.

כיום נתפסת החקלאות האורגנית, באופן שנדמה כמעט מובן מאליו, כחקלאות ידידותית לסביבה ולאדם. למעשה, כמובן שלכל פעילות חקלאות יש השפעה על הסביבה, אך זו של חקלאות אורגנית נתפסת כבעלת השפעה פחותה משל החקלאות הקונבנציונלית. האומנם? האם נגזר על החקלאות האורגנית, שחלקה בשוק צריכת תוצרת טרייה בישראל הוא פחות מאחוז, להיות מורת דרך אידאולוגית, או שעל המדינה לעודד גידול בשיטות של חקלאות אורגנית ואת צריכת תוצרתה?

ההשוואה בין ההשפעות של החקלאות הקונבנציונלית לבין השפעותיה של החקלאות האורגנית יכולה להיעשות במספר מישורים, כגון: הישגיות חומרי ההדברה בסביבה ובמזון, תמיכה במגוון מינים, שינוי בתכונות הקרקע, היקף שטחי הקרקע הנדרשים לגידול, שחרור דשנים למי התהום, איכות המזון.

בשולחן הדיונים שלפניכם בחרנו להעמיק בסוגיה זו, על-ידי מתן במה לעמדות מומחים שונים המבוססות על רקע מקצועי שונה. אנו מקווים שהדיון יקדם בחינה ביקורתית של הפרקטיקות החקלאיות הנהוגות הן בחקלאות האורגנית הן בחקלאות הקונבנציונלית, וזאת לטובת המשך שיפור החקלאות בישראל, לטובת איכות הסביבה ולמען בריאות הציבור.

פורסם במסגרת הדיון: [רב-שיח על השפעות סביבתיות ובריאותיות של חקלאות אורגנית ותוצרתה](#)

האם החקלאות האורגנית בישראל היא חקלאות בת-קיימא?

חגית אולנובסקי

זמחית לניהול אתגרי בריאות וסביבה - הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא (ע"ר)

מושב אמירים – ניסיון ארוך שנים לצורת חיים הדוגלת בחקלאות אורגנית ובתזונה צמחונית-טבעונית אורגנית |

צילום: אלי ברודי

המהפכה הסביבתית והמהפכה הבריאותית חוללו שינויים רבים בדעת הקהל לגבי מזון – אופן גידולו (או ייצורו) ודפוסי צריכתו. בקרב אנשי הטבע ואנשי בריאות הציבור השתרשה ההבנה שלפרקטיקות הנהוגות בחקלאות יש השפעה על איכות המים, הקרקע והאוויר כמו גם על איכותו התזונתית ועל השפעתו הבריאותית של המזון המגודל.

לאור שינויי תודעה אלה חלה התעוררות מחודשת של החקלאות האורגנית (שהייתה דפוס החקלאות המוכר לאדם עד לפני פחות ממאה שנים), הנשענת על ארבעה עקרונות^[1]:

- בריאות - ייצור מזון איכותי ללא שימוש בדשנים מינרליים, בחומרי הדברה סינתטיים, בתרופות לבעלי חיים ובתוספי מזון שעלולים להיות מזיקים.
- אקולוגיה - חקלאות אורגנית אמורה להתאים עצמה למחזורי הטבע ולאזן שבו, ללא ניצול הטבע, וזאת תוך שימוש במשאבים מקומיים, מחזור, שימוש מחדש וניהול יעיל של חומרים ואנרגיה.
- הוגנות - חקלאות אורגנית אמורה להבטיח איכות חיים טובה לאדם, לתרום לעצמאות מזון, להפחית עוני, להבטיח את רווחתם של בעלי החיים ולהביא בחשבון את צורכי הדורות הבאים.
- זהירות - יש להימנע מסכנות משמעותיות שעלולות לנבוע מאימוץ טכנולוגיות חדשות שהשפעותיהן אינן ידועות.

כיום נתפסת החקלאות האורגנית, באופן שנדמה כמעט מובן מאליו, כחקלאות ידידותית לסביבה ולאדם. למעשה, כמובן שלכל פעילות חקלאות יש השפעה על הסביבה, אך זו של חקלאות אורגנית נתפסת כבעלת השפעה פחותה משל החקלאות הקונבנציונלית. האומנם? האם נגזר על החקלאות האורגנית, שחלקה בשוק צריכת תוצרת טרייה בישראל הוא פחות מאחוז, להיות מורת דרך אידאולוגית, או שעל המדינה לעודד גידול בשיטות של חקלאות אורגנית ואת צריכת תוצרתה?

ההשוואה בין ההשפעות של החקלאות הקונבנציונלית לבין השפעותיה של החקלאות האורגנית יכולה להיעשות במספר מישורים, כגון: הישגות חומרי הדברה בסביבה ובמזון, תמיכה במגוון מינים, שינוי בתכונות הקרקע, היקף שטחי הקרקע הנדרשים לגידול, שחרור דשנים למי התהום, איכות המזון.

בשולחן הדיונים שלפניכם בחרנו להעמיק בסוגיה זו, על-ידי מתן במה לעמדות מומחים שונים המבוססות על רקע מקצועי שונה. אנו מקווים שהדיון יקדם בחינה ביקורתית של הפרקטיקות החקלאיות הנהוגות הן בחקלאות האורגנית הן בחקלאות הקונבנציונלית, וזאת לטובת המשך שיפור החקלאות בישראל, לטובת איכות הסביבה ולמען בריאות הציבור.

פורסם במסגרת הדיון: [רב-שיח על השפעות סביבתיות ובריאותיות של חקלאות אורגנית ותוצרתה](#)